

Ingemar Johansson

1945—2014

Perioden då Ingemar var aktiv i vår klubb känns väldigt innehållsrik när jag minns tillbaka. Det var under intensiva år på 1980- och 90-talen som jag lärde känna Ingemar. Litteratur, språk och schack var tunga gemensamma nämnare, och vi kom att prata en hel del om de sakerna. Eller dryfta – ett av många äldre ord som jag snappade upp från

Ingemar. Han jobbade med engelska, tyska, franska och var till stor del självlärd. Hans svenska var fin; en ömsom kraftfull, ömsom tyglad prosa.

”Vad skriver du på nu”, kunde han fråga mig. Eller: ”Läser du spanska?” Och så var en diskussion igång om, ja, politik, språklig stil och kanske någon livskänsla. Han skickade en lista med romaner, noveller och översättningar som han tyckte att jag borde läsa. ”Läs, och läs långsamt”, skrev han. Senare bad han så smått om ursäkt för den där listan. Han kände att den hade varit för påflugen och att han borde ha bifogat det sedvanliga tillägget: ”om du vill”. Människors fria vilja var viktig för honom.

Det var en utmärkt lista, för övrigt.

Ingemars historiska artiklar i Schacknytt på 1970- och 80-talen var en höjdpunkt i tillvaron. Senare hade vi hans årliga schackhistoriska föreläsning, bland annat på Kamraternas dåvarande spelokal Bagaregårdens kulturhus då någon i förstalaget – Bengt, Ingvar, Matti eller jag – fick rycka in och sköta demobrädet. Ingemar berättade i

avspänd anda om gamla legendarer som Aljechin, Ståhlberg, Rubinstein

och många fler.

I GT recenserade Ingemar skönlitteratur och skrev betraktelser om stort och smått. Det var fina artiklar, skrivna med ett skönt temperament och med stor kunnighet om verket han recenserade eller ämnet han tog upp. "Äh, nu räcker det", skulle nu Ingemar själv ha viftat bort berömmet. Men icke förty.

Han hyste som sagt kärlek för gamla ord och uttryck. Och visste ett och annat om dem. Vi satt på Universitetsbiblioteket, UB, en gång. Han

pekade på en skylt. "Tala lågmält", stod det och han uppmärksammade mig på krocken mellan orden tala och mäla. De betyder ju samma sak. Vi diskuterade aviga ord och uttryck. "Dymedelst" var ett. "Nog av" ett annat. Ordet skalm lärde jag mig av Ingemar. Han kom hem till min bror Harry en gång med bara ena glasögonskalmen i behåll. Det blev en vinglig syn den natten, han såg illa utan sina brillor intakta. Men att avbryta festen för en sådan sak kom inte på fråga. Tids nog sattes en ny skalm på plats.

"Det blev lite särla igår", sa en kvinna till honom en gång, och hon kom att betyda mycket för honom. Omöjligt att inte förälska sig i en människa som använder ordet särla, kände Ingemar.

Jag minns våra sena krogsittningar efter KM-kvällar och andra begivenheter. Janne Wettfors och flera ur förstalaget var med. Ofta var det Ingemar som till sist hade någon femhundring över när sista beställningen ringde, och han betalade utan krusiduller ifall vi andra var pank. Jag minns den sittande björnkramen mellan Ingemar och Ingvar Andreasson inne på puben Paddington. De två omfamnade varandra tills stolarna välte och bägge två dråsade ner på golvet. Och en gång hade Ingemar fått ett stipendium på 14 000 kronor. Han och jag satte sprätt på en del av pengarna under en heldag på stan.

Slika (ett annat sådant där favoritord) spenderingar skedde enligt en devis som Ingemar hämtat från den amerikanske deckarförfattaren Dashiell Hammett: "Things belong to people who need them most." Det där handlade om när en trettonårig släkting till Hammett blivit förtjust i ett gevär som fanns i Hammetts ägo. Hammett gav grabben geväret rakt av.

Ingemar ägde en sorts känslig vakenhet för sådana mänskliga ting.

Och efter krogstämningarna vandrade han ofta hem till Majorna i natten, när han inte hade cykeln med eller sista spårvagnen typiskt nog hade gått och eventuella taxipengar ödslats på att bjuda oss kompisar på en bärs. Visst, alkoholen kunde stundom flöda, men flaskan ställde han

undan på 2000-talet. Det var nödvändigt.

Någon tävlingsmänniska var han inte, Ingemar. Han studerade framstående schackspelare utifrån det sammanhang de verkade i och vad stormästarna var för fascinerande individer. Spännande, särpräglade människotyper lockade Ingemar. Spelade han själv så skulle

det helst vara lite ös i öppningarna: Holländskt och Kungsgambit. Den förra inspirerade han mig att använda, den senare avstod jag.

En gång satt vi på ett tåg på väg hem till Göteborg från Stockholm. Tåget krockade med en älg, och väntan på att köra vidare blev lång. SJ bjöd på gratis öl tack vare krocken med älgen och stillaständet, och sålunda kom det sig att vi – SKK:s förstalag plus Ingemar – bjöd resenärerna i den svårt lutande restaurangvagnen på mer eller mindre uppskattad underhållning. Vi spelade blix, drog skrönor, sjöng Taube och Bellman och skralade Torssonbitar. ”Det spelades bättre schack på Gideon Ståhlbergs tid”, parafraserade Ingemar, ”det spelades bättre schack innan Gösta Svens tog vid.” Det där senare var kanske ett svar på min kritik av hans användande av det småmossiga uttrycket ”så det stod härliga till” i någon artikel.

Oförargligt gnabb. Hårdare blev det inte med denne oftast fridsamme och snälle man som föddes på den ohyggliga Hiroshimadagen, 6 augusti 1945.

Men på sextioalet kunde tongångarna vara annorlunda och det hände att Ingemar pratade om den tiden, i alla fall om jag frågade. Vid protesterna mot Vietnamkriget i december 1967 blev det kalabalik utanför det amerikanska konsulatet här i stan. Stämningen var hätsk

mellan demonstranter och poliser. ”Kommunisterna vågade inte göra en framstöt”, berättade Ingemar en gång. Så han och andra anarkister ryckte istället fram och möttes av en överraskande dörrvakt: exvärldsmästaren i tungviktsboxning Ingemar Johansson, som var där och bevakade konsulatet. Där stod de två Ingemar Johanssönerna mot varandra. En kostlig (ett annat Ingemar-ord) händelse, åtminstone i efterhand.

Vid tumultet greps vår Ingemar av polisen. Han berättade om polisinspektören, en riktig pajas som vid förhöret försökte få Ingemar spak genom att först sitta tyst en lång stund och sedan plötsligt snurra runt i stolen och utbrista: ”Erkänner du?” Och då var det tänkt att unge Ingemar skulle bli tagen på sängen och medge att han hade varit dum. Något erkännande fick inte farbror polisen, men väl ett gott skratt i ansiktet. Ingemar hade sinne för livets komiska intermezzon.

Anarkismen och frihetlig socialism var eviga samtalsämnen, och nog ett levnadssätt för honom. Politiska partier och hierarkier var däremot inget för Ingemar.

Bobby Fischer blev 64 år, lika många som rutorna på schackbrädet. Ingemar blev 68, samma siffror som på upprorsåret -68, ett år som betydde en del för honom även om han aldrig kom att gå i något rött

ledband. Ingemar var rent allergisk mot maktmissbruk och byråkrati av alla de slag. "Apparattjiki" var ett ryskt ord han använde om självutnämnda koryféer (ett annat Ingemar-ord).

Disträ kunde han vara. En gång hade en förkyld Ingemar blandat sig ett glas Treo. Medan vätskan brusade i glaset på diskbänken ställde han sig att diska, och när jobbet var undanstökat stod Treoglaset i diskstället: urdiskat men aldrig urdrucket. Dessutom var det tubens sista tablett som därvid hade spolats ner i slasken. I misshugg, som han själv skulle ha sagt. Ingemar tog fadäsen från den humoristiska sidan.

Oftast hade han dock bra koll på saker och ting, och god ordning på sina skrivarattiraljer. Ordning på böckerna och på det som intresserade honom i alla fall – eller "i vart fall", som han gärna sa. I ett brev till mig beskrev han sig själv som oförbätterlig citatmaskin, och här sitter nu jag och citerar honom för fullt. Det är svårt att låta bli, hans språk gjorde intryck.

Ingemar var öppen för sådant som han kände hade kvalitet. Han satt en gång i receptionsdisken på Botaniska trädgården, där han arbetade. En bok låg uppslagen framför honom när jag kom förbi. "Vad läser du?" frågade jag. Han visade boken, **Bernard Foys tredje rockad** av

Lars Gustafsson. Herr Gustafsson var absolut ingen favorit, ”men den här är rätt bra”, vidgick han med allvarlig min.

Bland böcker och skrifter som Ingemar själv skrev och översatte, och som jag vet att han själv var nöjd med, finns antologin **Dada** (Bakhäll, 1985) och **Örtagården** (Göteborgs botaniska trädgård, 2000);

översättningar: **Kronstadt 1921**, George Orwells **Hyllning till**

Katalonien; diktsamlingen **Mitt skrivbord är dukat för alla**, av Ernst

Jandl, och **Hjärtats lilla skeppsventil** av Benjamin Péret. Jayne Anne

Phillips noveller **Svarta biljetter**.

Plus Kamraternas småskriftsserie, Schackkamraten och vår hemsida.

Det livsverket finns kvar.

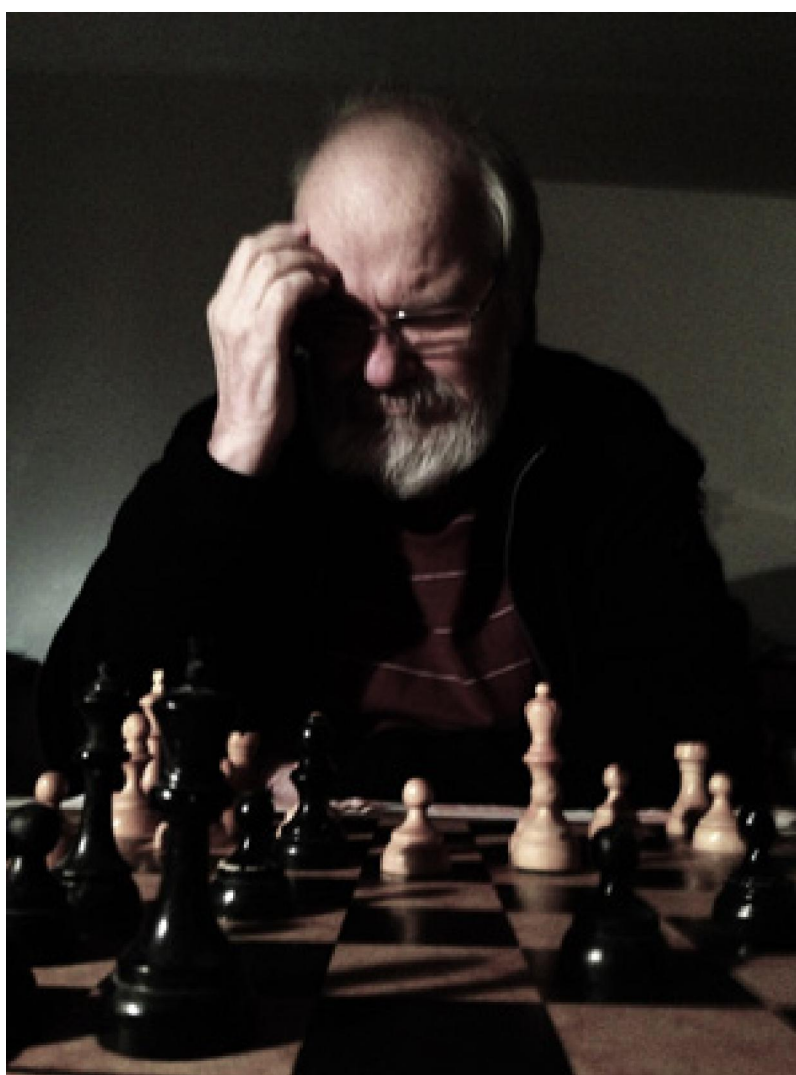
Jag minns Ingemars uppläsning tillsammans med poeten Ernst Jandl under poesidagarna på Hipp, huvudscenen för Malmö Stadsteater. Vi hade övernattat hemma hos Lars Grahn och Ingemar var försvunnen hela dagen, men så dök han upp på scenen med poeten och läste sina svenska översättningar medan Jandl läste originaldikterna på tyska.

Humöret hos de två var mycket gott under framförandet. Det var den i särklass mest underhållande uppläsningen under den festivalen.

Livslust och frihetslängtan var ledord för Ingemar. Uppsluppen som få var han den gången han lekte med treåriga sonen Manne i

rutschkanan utanför Schackspelets hus. Vem har roligast, far eller son?
undrade Gunnar Johansson med rätta.

Jag minns hans glada skratt, de plirande ögonen, det yviga skägget
och axlarna som hoppade när han brast ut i de där skratten. Men kanske
förringade Ingemar också sig själv ibland. I onödan, kändes det som. Jag
brukade undra varför.

Hälsan vacklade de
sista åren. Det blev tröttande mediciner. Diabetes. Problem med hjärtat.
”Orkeslös” beskrev han sig själv för min bror Harry, som var den som i

begynnelsen hade fått över honom till Kamratgänget och därmed sett till att vi alla fick lära känna Ingemar. Harry och Ingemar hade träffats på någon fest i Majorna och funnit varandra, till en början utan att veta att de hade schackintresset gemensamt. Det var istället musiken och musikkänslan som förde dem samman. Ingemar var en blues- och jazzkännare av rang.

Vi pratade allvarsamt om döden några gånger. Ingemar skrev om dadaisten Arthur Cravan – poet och boxare – som åkte ut med en båt på havet och aldrig återvände. Avsiktligen, troligtvis. Det var så Ingemar tänkte sig den perfekta döden, anförtrodde han mig en gång: att bara försvinna när slutet nalkades. Nu blev det inte riktigt så. Några dagars sjukhusvistelse efter att sjukdomstillstånden allvarligt hade förvärrats, och sedan somnade han in för gott.

Borta är Ingemar. Men minnena av honom dröjer sig kvar; starka, levande.

Gösta Svenn